

İSLAM HUKUKUNUN PRENSİPLERİ

Yazan: S. M. İMAMUDDİN*

Çeviren: **Yrd. Doç. Dr. Menderes GÜRKAN**
Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Öğretim Üyesi
mgurkan@erciyes.edu.tr

“Şeriat”, suyun kaynağına götüren ve müslümanların yürümek zorunda oldukları yol, İslam dini ve İslam hukuku anlamlarına gelir. Bu anlamda Kur’an şunu söylemektedir: “*Sonra seni de buyruk(umuz)dan bir yola(bir hukuk düzenine) koyduk. Sen ona uy, bilmeyenlerin keyiflerine uyma*”¹ Taberi’ye göre şeriat; miras hukukunu, had cezalarını, emirleri ve yasakları içerir. Diğer bir ifadeyle, şeriat ve şer² insanın fiillerine ilişkin Allah’ın hükümleri olarak da anlaşılır.

Fıkıh usulü, “usulü’ş-şer” diye de isimlendirilmiştir. Sünni anlayışa göre Şeriat, sadece Allah’tan gelen iyi veya kötü fiillerin hükmünün menşei iken; Mu’tezili anlayışa göre ise Şeriat, sadece aklın ortaya çıkardığı hükümleri tasdik eder.

İslam hukuku, şahsın sadece, Allah’a ve insanlara karşı zahiri ilişkilerini düzenler; yoksa kişilerin vicdanıyla ilgilenmez. Gazali gibi düşünürler, hukuki görüşe gereğinden fazla değer verilmesine tepki göstermişler ve fakihler ise sadece şeriatın bütün emirlerinin yerine getirilmesinin yeterli olmayacağını, aynı zamanda tam bir bağlılığın gerekliliğini ortaya koymuşlardır.

İslam hukuk bilgisi, esas olarak Kur’an ile hadisten elde edilir ve detayıyla işlenen fıkıh sistemi vasıtasıyla yetkin bir tarzda sonraki nesillere nakledilir ve nihayetinde İslam hukuk bilgisi ‘yanılmaz icma’ ile ‘kıyasa’(consensus and analogy) dayanır. Fıkıh eserleri, sünni müslümanlar nezdinde hukuk kitaplarıdır. Bu kitaplarda, Allah’ın hükümleri açıklanır. Hukukun özel meselelere nasıl tesir ettiği bilgisine sahip olmayan sıradan (dini bilgidan yoksun) insanlar ise, dini emirleri İslam hukukunda uzman olan kişilerden edinirler.

Allah’ın hukukunun (İslam hukuku anlamında) insan aklı tarafından tamamıyla kavranamamasına ve Allah’ın iradesinin akli prensiplere bağlı olmamasına rağmen, İlahi hukukun anlamına ve açıklanmasına yöneltmiş makul araştırmalar yasaklanmamıştır ve bu sebeple, sıklıkla İlahi hukukun derin anlamına ve hikmet yönüne atıfta bulunulmuştur.

İslam hukuku “İlahi vahiy olmasaydı bilinemeyecek olan” dır. İbrahim, Musa ve İsa (Allah’ın selamı üzerlerine olsun) gibi peygamberlere gönderilen vahiyler, sadece Hz.Muhammed (a.s.)’e gönderilen vahiylerce tasdik edilirse geçerli-

dir. Bu sebeple, Hz.Muhammed'e gönderilen Şeriat (İslam hukuku)'nun ta kendisi-
dir. Bunun tabii sonucu olarak, açıkça İlahi vahiy ve bunun Peygamber tarafından
yapılan yorumunda yer alan şeyler, veya kıyas yoluyla Kur'an ayetleri ve hadisler-
den çıkarılanlar İslam hukukunu oluştururlar. Fikhi bir kıyas yapmak gerekirse,
Kuran ve hadisten elde edilen şer'i deliller şer'i değerleri yerleştirmek için gerekli-
dir. İcma ve kıyas diye iki önemli şer'i delil daha vardır. Belli meselelerde, karma-
şık problemleri çözüme kavuşturmak için ictihada baş vurmak gereklidir. Ebu
Hanife'ye göre fıkıh, ahlak, inanç ve davranışlarla ilgili hususları içerir. Bazı ilim
adamları ise fikhı, sadece dini ritüeller(ibadetler) ve kişiler arası muamelat gibi
davranışlarla sınırlarlar.

İcma, şer'i değerlerin tesisi için kullanılan hukuki bir delildir. Fakih, sade-
ce şer'i hükümleri iyi bilen değil, bunun yanında kişisel araştırma ve düşüncesi ile
şer'i değerleri araştırıp, ortaya koyacak yetkinlikteki kişidir.

Fıkıhın kullandığı kurallar, doğrudan doğruya sadece şer'i delillerden yani
Kur'an, sünnet, icma ve kıyas'tan elde edilmiş değildir. Belirli fikhî sonuçlara u-
laşmak için, İstislah ve İstidlal gibi dini (fıkıh usulü) teknikler de ilim adamları
tarafından kullanılmıştır. Bu sebeple, fıkıh usulü (şer'i prensipler) kişinin fikhî
bilgiye doğru bir şekilde ulaşmasını sağlayan prensipleri konu edinir. Yine Fıkıh
usulü, sadece doğrudan fikhî bilgiye götüren prensipleri konu edinir, kelim ve
nahiv gibi tali konularla ve ihtilaflı meselelerle uğraşmaz. Kısacası, fıkıh usulü,
belirli meselelerde şer'i değerlerin tesbiti için fıkıhda kullanılan kuralları hazırla-
maya çalışır.

Fıkıh usulünün fonksiyonu, belirli meselelerde şer'i değerlerin tesisinde
kullanılacak kuralları hazırlamaktır. Bundan dolayı, fıkıh usulü, fıkıh ilmi için be-
lirli durumlarda uygulanabilir hukuki prensiplerin çıkarılmasında kullanılacak külli
kaideleri de hazırlar.

Mesela; fıkıh usulü şu ve şu şartlar altında icmanın, şer'i değerlerin ortaya
konulmasında bir delil olabileceğini bize söyler. Fıkıh ise, bunu bir kural olarak ele
alır ve bu kural ile mesela, istisna'(sanat erbabına bir işi sipariş etme) uygulama-
sının hukukiliği sonucunu çıkarır. Çünkü bu konuya ilişkin icma' vardır. Hatta
fıkıh usulü, şer'i değerlerin tesisinde belli şartlar altında kıyasın da yasal bir vasıta
olduğunu bize söyler.

Kısacası, fıkıh usulü şer'i delilleri yani fıkıhın kaynaklarını konu edinir ki;
hattı zatında söz konusu kaynaklar şer'i değerlerin tesisinde delil olarak kullanılır
ve şer'i değerler de şer'i kaynaklardan elde edilir. Fakat fıkıh usulü, fıkıhın ilgi
alanına girdiği için şer'i değerlerin ne olduğu konusunu ele almaz.

İcma, Kur'an'ın doğru ve güvenilir yorumunu, Peygamber sünnetinin sahih
rivayetini, kıyasın meşru olarak kullanılmasını ve sonuçlarını garanti eder. Kısacası
icma, pek çok hukuk mektebinin bilinen ihtilaflarıyla birlikte hukukun tüm detayı-
nı içerisine alır. İcma ile tasdik edilen her şey doğru sayılır ve bir başka prensi-
be(hukuk kaynağına) atıfla geçersiz kılınmaz.

Fıkıh şu konularla ilgilidir:

1. Tamamıyla Allah hakkı kabul edilen insan fiilleridir ki; bunun içerisine şu konular girer: Namaz, oruç, zekat-sadaka, savaş ve barışı kapsayan cihad (barış, İslam devletinin gayr-i müslim vatandaşlarla mali ve diğer ilişkilerini içine alır), ve son olarak Mekke'ye yapılan hac.
2. Tamamıyla kul hakkı sayılan fiiller.
3. Öşür vergisi gibi karışık (Allah hakkı veya kul hakkı) mahiyet arz eden fiiller.

Bu üçlü sınıflamadan ikincisi, yani tamamıyla kul hakkı olan fiiller şunlardır:

1. Hayatta olanların fiilleri:
 - a) Evlenme ve boşanma (münakahat)
 - b) Medeni ve ticari ilişkiler (muamelat)
 - c) Suçlar (ukubat)
2. Hayatta olmayanların fiilleri, yani mirasla ilgili şeyler. (feraiz)

Böylece görülmektedir ki; fıkıh ve fıkıh usulü dogmanın karşılığı olan, pratik bilimler diye isimlendirilen iki branş ve bu iki branş da müstenbat şer'i bilimle-ri oluşturur.

Özet olarak şu söylenebilir ki; icma, kıyas, mesalih-i mürsele, ıstıslah ve istidlal metodları tam anlamıyla işletilirse İslam hukuku , modern hayatın ihtiyaçlarını ve zaruretlerini karşılayabilir. Çünkü, iman ve inanç İslamın bir parçası , yönetim de ayrılmaz ikinci parçasıdır. Halife Osman b. Affan haklı olarak bu gerçeği şu şekilde açıklamıştır: “Allah, Kur'an ile yapılamayanı idarecilere yaptırır.”; fakat bu idarecinin müttaki ve mütedeyyin olması ve de verdiği hükümleri İslam'a dayandırması gereklidir.

Siyaset-i şer'iyye'nin Mısır anlayışının uygulanmasıyla, bazen belli müslüman ülkelerde İslam hukuku değiştirilmiş ve şer'i hukukun prensipleri terk edilmiştir. Siyaset-i şer'iyye kılıfı altında reformlar uygularken, idareciler Kur'an'ın şu ayetini takip ettiklerini ileri sürerler: “ *Ey inananlar, Allah'a itaat edin, Elçiye ve sizden olan buyruk sahibine itaat edin.*”³

Mamafih, burada Kur'an ayetinde kendilerinden otorite sahibi diye söz edilen kişilerin kimler olduğu konusunda bir problem ortaya çıkmaktadır. Bunlar siyasi liderler ve devlet adamları mıdır? Kesinlikle hayır. Peygamberin sünneti bu gibi durumlarda bize rehberlik etmektedir.

“ *Allah'a karşı günah işlemeyi emreden hiçbir kimseye (kim olursa olsun) itaat edilmez.*”⁴ Hz. Peygamber ayrıca şu uyarıda da bulunmuştur: “ *Sana günah işlemeyi emreden kişinin, senin üzerinde otoritesi yoktur.*”⁵

Hakikatte, hukuk alanında “yetki sahibi” olanlar Allah’ın Kitab’ını, peygamberin sünnetini, peygamberin arkadaşları olan sahabenin davranışlarını bilmede yetki sahibi kişilerdir. Bu sebeple, idareciler tarafından yapılan yasamanın İslam hukukunun genel prensipleriyle uyum ve uygunluk içerisinde olması gereklidir.

Allah Teala şöyle söylemektedir: “*Ey inananlar, Allah’a itaat edin, Elçiye ve sizden buyruk sahibine itaat edin. Eğer herhangi bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz; onu Allah’a ve Elçiye götürün.*”⁶ Bir başka ayette ise Allah Teala şöyle buyurmaktadır: “*Ayrılığa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek, Allah’a aittir.*”⁷

İslam hukukunun amacı, insanları hem bu dünyada hem de ahirette mutlu kılmaktır. Bu kural ve kaideleri içeren Kur’an çalışmaları, bunların ihlal edilmesi durumunda iki yaptırımın söz konusu olacağını söyler: Bu yaptırımlardan birincisi “dünyevi” diğeri ise “uhrevi” cezalardır. Mesela; yol kesen eşkiya ölüm ile cezalandırılır veya elleri ile ayakları çaprazlama kesilir ya da sürgüne gönderilir.⁸ Bütün bu cezalar ahiretteki ağır cezalara eklenen dünyevi cezalardır. Aynı şekilde, kasıtlı öldürmelerin de (dünyevi ve uhrevi olmak üzere) iki cezası vardır.

İslam hukukunun iki alanı sayılan “Allah hakkı ve kul hakkı” meselesine gelince, bu bağlamda burada bunların kısa bir tartışmasını yapmak gereklidir.

İslamın ilk direği olan Allah’ın birliğine imandan sonra, müslümanların mükellef oldukları iki görev, günlük beş vakit namazın zamanlarında ifa edilmesi ve zekatın yıllık ödenmesidir. Namaz ve zekata birlikte atıfta bulunan Kur’an ayetlerinde, bu iki yükümlülüğe büyük bir önem verilir. Bu dini ameliyeler aynı zamanda büyük sosyal değerler de taşırlar. Müslümanlar, namazı kıldıran imamın arkasında saf tuttuklarında, günde beş defa, hac ibadetini yerine getirirken yaptıkları gibi, fakirler zenginlerle eşit statüde olurlar.

Bu sebeple, günlük, haftalık ve yıllık zaman dilimleri içerisinde, uluslar arası düzeyde olduğu gibi mahalli düzeyde de, müslümanlar bir birleriyle tanışırlar ve ortak problemlerini tartışırlar.

Fakirlere yardım amacıyla, zekat, nisaba malik (nisab ehli, yirmi miskal altın, iki yüz dirhem gümüş ve bunlara eşdeğer mala sahip olana denir.) olanlara zorunlu kılınmıştır. Her sene için zekat oranı kişinin mal varlığının %2,5’u veya 1/40’ı yahut ürettiği malın 1/10 (öşür)’u yahut da ticari öşür gibi oranlardır.

İslamın ilk günlerinde, zekat ve diğer vergilerin toplanıp harcanması için düzenli bir devlet kurumu olan ‘beytü’l-mal’ var idi. Burada toplanan zekat, zekat toplayıcılarının da içinde olduğu sekiz sınıfa paylaştırılırdı. Zekat, zenginlerin mallarını temizlemek amacıyla, zenginlerden alınıp fakirlere verilen hem resmi hem de dini bir görevdi. Yine zekata ek olarak, sadaka ve Ramazan bayramı namazından önce verilen fitr sadakası Kur’an’da açıkça tavsiye edilmiştir.⁹ Zekat ödemesi, bize boştaki paranın yatırıma dönüştürülmesini öğretir. Zekat harcamasının düzenli olması, öncelikle toplum içerisinde fakir, dul ve yetimlerin mali düzeylerinin yük-

selmesine yardım etmekte ve bunun yanında dolaylı olarak da bütün müslümanların sosyal statülerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

İslam dinindeki diğer bir yükümlülük de Ramazan ayı boyunca oruç tutmaktır. Oruç ibadetinin İslamiyet öncesi de var olduğu bilinmektedir.¹⁰ Kur'an'ın Ramazan ayında vahyedilmesi, bu aya özel bir kutsallık verir. Oruçla ilgili katı kurallar hasta olan veya yolculuğunu tamamlayana kadar yolcular için hafifletilir. Ramazan ayında hasta olanlar daha sonra hasta oldukları gün müddetince oruç tutmak zorundadırlar. Namazlardan önce abdest almak ve temizlenmek sağlık için iyi olduğu gibi, oruç tutmak da beden arındırılması için iyidir. Yine oruç, bize fakir ve açların durumunu hatırlatır.

İslam dinindeki son yükümlülük de, gücü yeten zenginlerin Kabe'yi ve Mekke ile Medine'deki diğer kutsal yerleri ziyaret etmesidir. Hacılar zilhicce ayının 8. günü ihrama girer ve diğer on seromoniye (ayın) yerine getirirler. Bunlar; Hacerü'l-esved'i tavaf etmek, Safa ile Merve arasında gidip gelmek, Arafat, Müzdelife ve Mina vadisini ziyaret etmek, şeytanı taşlamak ve hayvan kurban etmektir. Hacılar, yukarıda sayılan hac yükümlülüklerini ay takvimine dayanan hicri yılın son ayı olan zilhiccenin 8 ve 12. günleri arasında yaparlar.

Müslümanların oluşturduğu bir devlette canın korunması ve emniyeti, mal ve şerefın muhafazası için müslümanların, Allah yolunda cihad etmeleri ve gerektiğinde orduya dahil olmaları gereklidir. Aynı zamanda cihad, dini hayat ve dogmatik ilimlerde başarıyı elde etme anlamına da gelir.

Tüm sivil muamelat veya dünyevi işler, kişinin Allah'ı hatırlayarak kendisine ve başkalarına iyilik yapmak için yapıldığında dini bir nitelik kazanırlar. Müslümanlar, Kur'an'da tasdik edildiği, Hz.Muhammed (a.s.) ve arkadaşlarının uygulamalarında yer aldığı gibi dünyevi işlerde, belli kural ve düzenlemelere uymak zorundadırlar. Yenmesi ve içilmesi helal-haram olanlara itibar etmek; meşruluk ve gayr-i meşruluk açısından giysi, eğlence, oyun, yüzücülük, binicilik ile örf ve adetleri belirlemek söz konusu kurallara göre olur. Bu noktaların iyice açıklanması ve aydınlanması gereklidir. Allah haklarıyla ve ibadet(ritüel)lerle ilgili kitapların dışında, Arapça, Farsça, Urduca ve Bengalce yazılan ahlak ve erdem konusunda "Ahlak-ı Muhsini, Gülistan Bostan," gibi kitaplar da vardır. Bunların çoğu basılmıştır, fakat bazıları hala dünyanın çeşitli kütüphanelerinde yazma şeklinde korunmaktadır. Bu kitaplardan bir kısmı, Dakka Üniversitesi kütüphanesinde bulunmaktadır.

Ahlak ve erdem ile ilgili "Tahziru'l-ihvan" (Dakka Üni.,yazma no: 336) isimli kitap, Hindistanlı alim Muhammed Haşim b. Abdulgafur es-Sindi el-Tattavi (v.1760) tarafından Arapça nesih karakterde yazılmıştır. Nadir Şah ve Ahmed Şah Durrani Müellif ile istişarede bulunmuşlardır. Eser, belli başlıklar olmasa da pek çok bölümden oluşur. Mevcut yazma, 18.asrın sonları veya 19.asrın başlarında kalın el yapımı kağıtlara kopya edilmiş olup, yazı Hindçe olmayan nesihdir.

“Ahkamu’l-arazi”(Dakka Üni., yazma no:168)’nin nadir bir kopyası da mevcuttur, fakat ilk varakı noksandır. Bu eser muhtemelen 18. asrın sonlarında el yapımı kağıtlara Arapça nestalik karakterde yazılmıştır. Eserin diğer bir kopyası Levy’nin kataloğunda (c.2,kısım 3, 1730) yer almakta olup, yazarı, 18.asrın sonlarına doğru yetişen Muhammed ‘Ala b. Gazi Muhammed Hamid b. Muhammed b. Sabir el-Faruki et-Tahanavi olarak belirtilir. Eser, İngiltere tarafından işgal edilen Hindistan esas alınarak Daru’l-islam’da toprak mülkiyeti ve vergisiyle ilgili yapılmış bir çalışmadır. Kitabın yazarı, 17.asır eserlerinden Fetavay-ı Alemgiriyye’den alıntılar yapmıştır.

Dakka Üniversitesi Farsça yazmalar bölümündeki (no:195) “Tuhfe-i Nesaih” orijinal Farsça mesnevi “Tuhfetva Nesaih”in muhtasar nüshasıdır. Söz konusu eser, meşhur Nasiruddin Mahmud Ceragi Dehli(v.757/1356)’nin halifesi olan Hz. Şeyh Muhammed Yusuf Gada el-Hüseyni’ye aittir. Maulvi Muhammed İbrahim tarafından transkribe (Şevval 1085/Kasım 1674) edilen mevcut yazma, seçilmiş 781 beyti içerir. Mesnevi’nin ahlak, hikmet, irfan ve ibadetlerle ilgili beyitleri ile, yazarın kendi oğlu Ebu’l-Fettah Seyyid Muhammed el-Hüseyni için yazdığı kırk beş bölümlük beyitlerin tamamı “r” harfi ile son bulur. Eser, “Alaoler Tuhfa veya Tatta Upadisha” ismiyle Bengalceye çevrilmiştir, fakat Arakeneu kralı Rosang Roja (Roja Sudharna, M.S.1652-84) nin sözü geçen maiyetinden olan Srimanta Süleyman’ın emri üzerine meşhur(punthi)yazar Kavi Alaul tarafından Arapça nesh karakterde yazılmıştır. Eserin Bengalce çevirisinde, orijinal Farsça nüshadan farklı ciddi atlamalar ve yanlışlıklar yapılmış ve bu yanlışlıklara Mir Vahid Ali, Dakka Üniversitesi Kütüphane Bülteninde yayınlanan makalesinde işaret etmiştir.(Dakka, c.II, Ocak-1959, s.14-15.) Bengal dilindeki nüsha, Farsça orijinaliyle karşılaştırılmaksızın edisyonu yapılmış ve Dr. Ahmed Şerif tarafından Sahitya Patrika (c.I, no:2, 1364..., s.56-196)’da yayınlanmıştır, fakat bu nüshanın tashihe ihtiyacı var, çünkü Kavi Alaul’un hadislerin kaynaklarına varan hatalı çevirileri yüzünden, Bengaldeşli müslüman kitleye Nasaih’in arzu edilen gayesini iletememiştir.

Rangpurlu Abdülkerim Haki 1305/1887 yılında “Rumuzu’l-Ahlak” isimli bir eser yazdı. Kitap, sosyal görgü kuralları üzerinedir ve Kur’an, hadis ve peygamberin diğer önemli bildirimlerinden çıkarılan ahlaki prensiplere, davranış kurallarına ve peygamber örneklerine dayanır. Söz konusu eser, mukaddime, üç bölüm ve sonuç kısmından oluşur.

Söz konusu çalışma, Yunan filozoflarının mantık ve akıl yürütmelerine dayanan, bilgiden yoksun müslümanlara zarar verebilecek “Ahlak-ı Celali ve Ahlak-ı Nasiri” den farklıdır. Müslümanlar evlenme ve boşanmalarda belli kurallara uymak zorundadırlar. Evliliğe ilişkin kuralların en temeli evlenecek kızın rızasının alınmasıdır. Evlilik birliği kurulduktan sonra, ancak ölüm, meşru boşanma ve muhala’a ile son bulur ve ikinci bir evlilik yapılmadan önce, kadın meşru boşanmada üç ay¹¹, kocasının ölümünde ise dört ay on gün¹² iddet bekler. İslami evlilik kurallarına

uymak şartıyla, müslümanlar, kendilerine kutsal kitap verilmiş hıristiyan ve yahudi kadınlarla evlilik yapabilirler.

İslam miras hukukunun temel prensipleri az ve basittir. Erkek çocuk, ebeveyninin malından kız kardeşinin iki katı hisse alır, ardından malın bir kısmı, varsa ölenin vasiyette bulunduğu kişilere aktarılır ve miras ile vasiyet paylarının dışında kalan mal ise yetim, dul ve ihtiyacı olanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazine (beytü'l-mal)'ye verilir.

Son olarak, bugünlerde İslam ülkelerinde hakkında çokça konuşulan faiz (tefecilik) meselesine gelmek istiyoruz. Faizsiz, kar-payı bölüşümüne dayalı İslami bankalar açılmaktadır.

Arapça bir kelime olan 'riba' sadece faiz-tefecilik anlamına gelmez, genel anlamıyla kar-kazanç anlamını da taşır. Riba kelimesi, artış anlamında 'ra-be-ve(raba)' kökünden türemiştir. Bu kelime, " Allah alış-verişi helal ribayı-faizi haram kılmıştır."¹³ ayetinde geçmektedir. Hilesiz olmak şartıyla alış-verişe izin verilir, fakat riba yasaklanmıştır. Alış-verişin caiz olmasının sebebi, her iki taraf için de pazarlığın mümkün olması ve sermaye yatırımından sonra kar ve zararın bilinememesidir; faizli işlemlerde ise sermayenin riske sokulması söz konusu olmaz ve faiz oranı bellidir. Bu konu, 'İslam ülkelerinde beytü'l-mal ve bankacılık' adı altında müstakil bir makalede ele alınmıştır.

O makalede şunu gördük ki; Medine, Şam, Bağdat hatta Kurtuba ve Kahire Halifeleri döneminde de, modern bankaların mevduat, borç verme ve döviz işlemleri ile mudarebe ve şirket-i inan (anonim şirket) dahil bütün temel fonksiyonları, Beytü'l-mal ve Cehabize (Jahabidhah) kurumunun ortak çalışması neticesinde yerine getiriliyordu. Kredi senedi, süftece ve hatt-ı sarraf mahalli ve uluslar arası işlemlerde uygulanıyor ve kabul görüyor, döviz bozdurma ve süftecede iskontoya izin veriliyordu, fakat faiz Beytü'l-mal değil de Yahudi bankalarınca alınıyordu.

Endüstri, teknoloji ve ticaretin büyümesi sebebiyle modern bankacılık günden güne büyümekte ve daha mükemmel hale gelmektedir. Bu, hem gayr-i müslim ülkeler hem de müslüman ülkeler için geçerlidir, fakat müslüman ülkeler sosyal adaletin karşısında olan faiz olmadan bu sistemin nasıl kar edeceği problemiyle karşı karşıyadır. Bu, problemin can alıcı noktasıdır, fakat bu problem, mudarebe veya şirket-i inan sistemine dayanan bankalar kurmak suretiyle çözülebilir ve müslümanlar zaten belli ülkelerde bunu uygulamaya başlamışlardır.

Müslüman toplumun ekonomik ihtiyaçları büyük ölçüde artmıştır. Müslümanlar olarak bizim görevimiz gayr-i müslim ülkelerin ekonomik gelişmelerine ayak uydurmaktır. Müslüman milletler siyasal bakımdan bağımsız olsalar da, ekonomik açıdan diğer ülkelere bağımlıdırlar, çünkü söz konusu müslüman ülkeler gelişmeleri ve hatta varlıklarını sürdürebilmek için Dünya Bankası ve diğer para kuruluşlarından faizli kredi almak zorundadırlar. Bankaların katkısının büyük olduğu ekonomik gelişmenin, bizim esas problemimiz olduğu inkar edilemez. İhtiyaçlarımızı göz önünde bulundurarak, ülkelerimizin ekonomilerinin çökmesini

engellemek için, İslam'ın temel esaslarını çiğnemenen bir bankacılık sistemi uyarlamak zorundayız. Bu, ilgili bankaların katkıları ve tam bir iş birliği ile mudilerin alışkanlıklarını yeniden şekillendirerek tedrici olarak yapılmalıdır. İşi başarılı kılmak için, daha ileri sosyal reformlara, düşüncelerimizin ve davranışlarımızın İslam'a yakınlaşmasına, samimiyete, dürüstlüğe, fedakarlığa ve hepsinin ötesinde Allah'a layıkıyla bağlanmaya ihtiyacımız var.

KAYNAKLAR

- Kur'an ve hadislerin yanında, aşağıdaki seçkin eserler kullanılmıştır.
- Udeh, Abdülkadir, **İslam between Ignorant Followers and Incapable Scholars**, Kuveyt, 1971.
- Agharides, Nicholas P., **Mohammadan Theories of Finances**, New York, 1916(yeni baskı)
- “International Conference of Muslim Scholars”, c. II, İslamabad, Mart,1981.
- İmamuddin, S.M., **Bayt al-Mal and Banks in the Muslim World, Islamic Culture**, Haydarabad, 1961.
- Schacht, Joseph, **The Origins of Muhammadan Jurisprudence**, Oxford, 1967.
- The Sudanese Mohammadan Law Courts Organisation and Producer**, Section 53.
- Valibhai, Merchant, Muhammad, **A Book of Quranic Law**, Lahor, 1960.
- Coulson, M.J., **A History of Islamic Law**, Edinburgh, 1964.
- Khurshid Ahmad (Maududi), **The Islamic Law and Constitutions**, Karaçi, 1960.

DİPNOTLAR

- * Dakka Üniversitesi Öğretim elemanlarından S. M. İmamuddin'in bu makalesi, The Islamic Quarterly, c. XXXV, sayı : 3, sayfa : 191-199'da yayımlanmıştır.
- 1 Casiye, 45/18.
- 2 Klasik literatürde, “şeriat veya şer” yerine daha çok “fıkıh” kelimesi kullanılmaktadır. Yeni kullanımda ise “şeriat, şer”, fıkıh” yerine, daha çok belli bir yerde yaşayan müslümanların hukuku anlamında “İslam Hukuku” ismi tercih edilmektedir. Biz de, İngilizce metinde geçen “şeriat ve şer” kelimeleri yerine “İslam Hukuku” ismini kullandık. Fıkıh, İslam Hukuku, İslam Şeriatı kavramlarının tarihi süreci, kullanım alanları ve bu kavramların benzer ve farklı içerikleri hakkında geniş bilgi için ayrıca bkz. Talip Türcan, İslam Hukuk Biliminde Hukuk Normu/Kavramsal Analiz ve Geçerlilik Sorunu, Ankara 2003, s.47-51.(çeviren)
- 3 Nisa, 4/59.
- 4 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I/129,131; Acluni, Keşfu'l-Hafa, II/365, no:3076.
- 5 Buhari, K.Ahkam, 4 (VIII/105-106) ;Müslim, K.İmare,38,39 (II/1469); İbn Mace, Sünen, K.Cihad,40(II/2864)
- 6 Nisa, 4/59.
- 7 Şura, 42/10.
- 8 Maide, 5/33.
- 9 Yazar, fitr sadakasının Kur'an'da açıkça tavsiye edildiğini(farz kılma anlamında) ifade etmekle birlikte, ilgili ayete işaret etmemektedir. Halbuki fitr sadakasının dini yükümlülüğü ayetlerle değil, konuyla ilgili hadislerden çıkarılmaktadır. Bkz.Abdullah b.Mahmud b.Mevdud el-Mavsili(599-683),el-İhtiyar li Ta'lili'l-Muhtar, İstanbul-1980, I/123; TDV İlmihal I (İman ve İbadetler), Ankara-2001, I/502.(çeviren)
- 10 Bakara, 2/183.
- 11 Yazar, kocası tarafından boşanan kadınların üç ay beklemelelerini ifade etmektedir; halbuki Bakara suresi 2/228. ayette, “Boşanmış kadınlar, üç kur’(üç hayız veya temizlik süresi bekleyip) kendilerini gözetlerler (hamile olup olmadıklarına bakarlar)” denmektedir. Yani boşanan kadınlar yeni bir evlilik yapmaları için bekleme sürelerini ay hesabına göre değil, hayız veya temizlik sürelerine göre hesaplarlar.(çeviren)
- 12 “İçinizden ölenlerin, geriye bıraktıkları eşleri, dört ay on gün (bekleyip) kendilerini gözetlerler...” (Bakara,2/234) (çeviren)
- 13 Bakara, 2/275.